

Memo

Onderwerp

Participatiewet in Balans

Aan

Gemeenteraad

Doel

Informereren

Datum

16 december 2025

Van

College/M.M.J. van Gent

Beste leden van de raad,

De Participatiewet in Balans is op 22 april 2025 door de Tweede Kamer en in oktober 2025 door de Eerste Kamer aangenomen. De wet bevat 23 wijzigingen, verdeeld over vijf thema's, met als doel:

- meer menselijke maat en vereenvoudiging;
- ruimte voor maatwerk;
- stimulering van arbeidsinschakeling en participatie.

De invoering vindt plaats in drie fasen:

Fase 1: per 1 januari 2026 (eerste wijzigingen van kracht, inclusief ICT-aanpassingen);

Fase 2: 2026 als gedoogjaar voor enkele wijzigingen die formeel per 2027 ingaan;

Fase 3: per 1 januari 2027 (tweede wijzigingen van kracht, inclusief ICT-aanpassingen).

Belangrijkste wijzigingen Participatie in Balans

a. Aanvraag en toekenning bijstand

- Eenvoudiger aanvragen (digitaal via DigiD, identificatie ook met rijbewijs).
- Mogelijkheid tot toekenning met terugwerkende kracht (max. 3 maanden).
- Gemeenten mogen (vanaf 2027) ambtshalve individuele inkomenstoelage toekennen.

b. Middelen, inkomen en vermogen

- Giftenvrijlating tot € 1.200 per jaar.
- Bijdragen van voedselbanken tellen niet mee als inkomen.
- Inkomen wordt verrekend zodra iemand erover kan beschikken (vanaf 2027).
- Vakantiegeld wordt anders verrekend voor stabielere inkomens (vanaf 2027).
- Bufferbudget (vanaf 2027) om financiële schommelingen bij deeltijdwerk op te vangen.

- Bijverdienregeling (vanaf 2027): Gemeenten hadden verschillende vrijlatingsregelingen, vaak beperkt tot specifieke doelgroepen (zoals alleenstaande ouders). Er komt één landelijke bijverdienregeling voor iedereen met bijstand (18 jaar tot AOW-leeftijd). Gedurende maximaal 12 maanden wordt 15% van het netto-inkomen uit arbeid niet verrekend met uitkering.

c. Jongeren en jongmeerderjarigen

- Vierwekenzoektermijn blijft, met uitzonderingen voor kwetsbare jongeren. Onder de Participatiewet geldt voor jongeren tot 27 jaar een verplichte zoektermijn van vier weken na melding voordat de aanvraag voor bijstand in behandeling wordt genomen. Deze periode is bedoeld om hen actief te laten zoeken naar werk of scholing
- Uitstroompremie en inkomensvrijlating ook voor jongeren (in de oude wet waren jongeren uitgesloten). Onder inkomstenvrijlating wordt verstaan dat een gedeelte van het arbeidsinkomen niet wordt verrekend met de bijstandsuitkering, zodat mensen meer verdienen als ze gaan werken. Een uitstroompremie is eenmalige stimulans voor bijstandsgerechtigden die duurzaam uitstromen naar regulier werk of zelfstandigheid
- Harmonisatie aanvullende jongerennorm (90% Wet minimumloon voor 18-jarigen).

d. Maatwerk en kostendelersnorm

- Tijdelijk buiten toepassing laten van kostendelersnorm bij intensieve zorg.
- Samenwonen vanwege zorgbehoefte leidt niet automatisch tot gezamenlijke huishouding.

e. Maatschappelijke participatie

- Vervangt tegenprestatie en sociale activering; meer ruimte voor eigen invulling

Gefaseerde invoering Participatiewet in Balans

- Per 1 januari 2026: eerste groep wijzigingen (aanvraagprocedure, terugwerkende kracht bijstand, giftenvrijlating, vereenvoudiging vermogenstoets en jongerennorm).
- Gedurende 2026: gemeenten mogen voorsorteren op wijzigingen van 2027 (bijverdienregeling, bufferbudget).
- Per 1 januari 2027: tweede groep wijzigingen (verrekening inkomsten, bufferbudget en bijverdienregeling, inclusief ICT-aanpassingen)

Impact voor gemeente

- Aanpassing van beleidsregels, verordeningen en werkinstructies.
- Scholing van medewerkers en communicatie naar inwoners.
- ICT-aanpassingen.

Besluitvorming college

Ter ondersteuning van de implementatie van de wetwijzigingen rond inkomen en vermogen hebben wij op 16 december 2025 het Handboek *Middelen, Inkomen en Vermogen* vastgesteld.

Dit handboek biedt een duidelijke en gestructureerde toelichting op de nieuwe regels voor vermogensvaststelling, inkomstenverrekening en beoordeling van middelen. Daarnaast bevat het een overzicht van bepalingen die in het kader van de Participatiewet in Balans ongewijzigd zijn gebleven. Het handboek geeft ook beleidskaders voor onderwerpen zoals giften, crowdfunding, bufferbudget en de bijverdienregeling. Deze instrumenten creëren ruimte voor maatwerk, maar vragen om een zorgvuldige en consistente toepassing in de uitvoering.

Tot slot heeft hebben wij op 16 december 2025 beleidsregels vastgesteld voor vereenvoudigde aanvragen en bijstandsverlening met terugwerkende kracht. Met dit handboek en deze beleidsregels waarborgen wij rechtsgelijkheid, transparantie en maatwerk in de uitvoering van de Participatiewet in Balans. We geven hiermee richting aan een uniforme en efficiënte uitvoering, versterkt het vertrouwen van inwoners en biedt uitvoerders heldere kaders voor zorgvuldige besluitvorming.